

Voices of the Poor

เสียง คน อำนาง

"Overcoming poverty is not a gesture of charity. It is an act of justice. It is the protection of a fundamental human right, the right to dignity and a decent life."

- Nelson Mandela -

Voices of the Poor

เสียง / คน / อำนาจ

สิงหาคม 2567

จัดทำโดย

ทีมวิจัยโครงการการพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญห
ความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ จังหวัดอำนาจเจริญ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ร่วมกับ

หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)

Voices of the Poor

เสียง
คน
อำนาง

เสียง จาก บพท.

“ความยากจน” เป็นฐานที่มั่นหลักการพัฒนาของรัฐในการกำหนดนโยบายพื้นฐานในมิติต่าง ๆ เพื่อจัดปัญหาให้หมดไปมากที่สุดทุกยุคสมัย ทว่าปัญหาความยากจนยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง ด้วยเพราะความจนมีความเป็นพลวัต

ถึงแม้ว่า ตลอดช่วง 30 ปีที่ผ่านมาข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยมีแนวโน้มที่ประสบความสำเร็จในการลดความยากจน จากเมื่อปี 2531 ที่มีสัดส่วนคนยากจนมากกว่าร้อยละ 65 ต่ำกว่าร้อยละ 10 ในปี 2561 แต่ตลอดหลายปีที่ผ่านมา การเติบโตของรายได้ครัวเรือนและการบริโภค ได้หยุดชะงักลงทั่วประเทศจากปัจจัยที่สำคัญ คือ สถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 และภาวะเศรษฐกิจถดถอย ส่งผลให้ความก้าวหน้าในการลดความยากจนของประเทศเป็นไปอย่างล่าช้า พร้อมกับจำนวนประชากรยากจนที่เพิ่มขึ้น เห็นได้จากการกระจายรายได้กลับมีแนวโน้มลดลงจนประเทศไทยจึงถูกระบุว่าเป็นประเทศในลำดับต้น ๆ ของโลกในด้านความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

ด้วยเงื่อนไขของความยากจนเองที่มีความสลับซับซ้อน หน่วย บพท. เห็นว่ากลไกของรัฐเพียงลำพัง ไม่อาจรองรับภารกิจของการแก้ไขปัญหความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงการทำงานแก้ไขปัญหความยากจนจึงต้องนำไปสู่การออกแบบองค์ประกอบใหม่ของกลไกและพลังทางทางสังคมที่ต้องมีการจัดวางตำแหน่งแห่งที่บนความสัมพันธ์ของการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ พยายามสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ ด้วยการส่งเสริมบทบาทให้สถาบันวิชาการสร้างความร่วมมือกับภาคีในพื้นที่ต่าง ๆ ระบบและกลไกบูรณาการการมีส่วนร่วมของพหุภาคี

เครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน (multi-stakeholder approach) ทั้งในส่วนกลางและระดับพื้นที่ เพื่อพัฒนาและประสานองค์ความรู้ของนักวิชาการเข้ากับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ตอบสนองความต้องการของแต่ละพื้นที่ มุ่งสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในพื้นที่เพื่อเป็นเครื่องประกันความยั่งยืนในการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลไกรัฐ กลไกรัฐประชาสังคม ภาคธุรกิจเอกชน โดยมีสถาบันวิชาการเป็นกลไกความรู้ที่นำข้อมูล องค์ความรู้มาสร้างการเปลี่ยนแปลง

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นสถาบันการศึกษานอกพื้นที่ที่เข้ามาช่วยขับเคลื่อนงาน แก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดอำนาจเจริญซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจน ติดลำดับ 10 จังหวัดแรกของประเทศมาหลายปีต่อเนื่องอย่างเข้มข้น ทีมวิจัยของ มหาวิทยาลัยได้ทำงานกับกลไกรัฐเพื่อบูรณาการระบบข้อมูลจากค้นหาสอบถามกับ ระบบข้อมูลของภาครัฐเพื่อนำมาสร้างเป้าหมายร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจน ของพื้นที่ ส่งต่อคนจนให้เข้าสู่ความช่วยเหลือตามมิติความยากจนต่างๆ พัฒนาโมเดล แก่นที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ รวมถึงความถนัด ความต้องการ แรงจูงใจ ศักยภาพและเป้าหมายของคนจน

หนังสือ “เสียงคนอำนาจ” ซึ่งเป็นเสียงของตัวแทนคนจนและกลไกภาคีที่มหาวิทยาลัย ลงไปปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่ เสียงเหล่านี้ช่วยให้เห็นอย่างชัดเจนว่าขอบเขตการนิยาม ความยากจนนั้น กว้างกว่าเพียงมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ที่จะมองเฉพาะโภชนาการ หรือทางวัตถุ และใช้เพียงมิติด้านรายได้ ตามเส้นวัดความยากจน (poverty line) เป็นเครื่องมือในการวัด นิยามความยากจนถูกขยายความให้กว้างขึ้นเป็นความยากจน ในหลายมิติ (multi-dimensional poverty approach) เสียงเหล่านี้เป็นเครื่องบ่งชี้ว่า ความจนนั้นยังมีอยู่จริง และยังมีคามหมายอีกว่าการที่คนจนจะหลุดพ้นออกจาก ความยากจนได้นั้นไม่ง่ายเลยเพราะคนจนเต็มไปด้วยข้อจำกัด บางแง่มุมของความยากจน ที่พวกเขาต้องเผชิญไม่ใช่เฉพาะปัญหาเชิงปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีปัญหา เชิงโครงสร้างที่กดทับคนจนเอาไว้

ดังนั้น คำตามที่สังคม ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องช่วยกันครุ่นคิดต่อก็คือ เมื่องานวิจัยทำให้เราเข้าใจความยากจนที่เด่นชัดขึ้นแล้ว การลดทอนสถานการณ์ความยากจน ให้อยู่ภาวะที่คนจนสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ การลดความเหลื่อมล้ำ ในสังคมโดยรวม จะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานใหม่ๆอย่างไร ซึ่งจะส่งผล ย้อนกลับไปสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายส่วนกลาง รวมถึงองค์กรปกครองท้องถิ่น ที่อยู่ใกล้ชุมชนและกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด จนทำให้การขจัดความยากจนกลายเป็น วาระร่วมของสังคมในที่สุด

ดร.กิตติ สัจจาวัฒนา

ผู้อำนวยการ

หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)

เสียง ของคนขับเคลื่อน

การแก้ไขปัญหาคความยากจน นับเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาของสหประชาชาติ (UN Sustainable Development Goals; SDGs) ที่ทั่วโลกต่างให้ความสำคัญ ยิ่งโลกมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจรวดเร็วเพียงใด ความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มต่างในสังคม กลับมีเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนของสังคมต้องร่วมมือกัน

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี กำหนดวิสัยทัศน์ที่จะเป็น “มหาวิทยาลัยชั้นนำในอาเซียนที่ยกระดับคุณภาพชีวิตให้แก่สังคม” จึงมุ่งมั่นที่จะนำองค์ความรู้และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยมาช่วยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่อคุณภาพชีวิต ผ่านการบูรณาการสหศาสตร์และประสานองค์ความรู้ของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างรายได้ และกระจายโอกาสสู่ครัวเรือนยากจนในพื้นที่สอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ในการยุติความยากจนในทุกมิติ ในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนนั้นมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้ดำเนินการเชื่อมโยงผ่านพันธมิตรต่างๆ ทั้งด้านการจัดการศึกษา เพื่อให้บัณฑิตทุกคนได้มีความรู้และทักษะชีวิตในการยกระดับเศรษฐกิจของตนเองและชุมชน

ด้านการวิจัยและบริการวิชาการ โดยถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรม หรือทำให้เกิดการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ อันจะนำไปสู่ การยุติความยากจนและความหิวโหยในทุกรูปแบบ การบรรลุความมั่นคง ทางอาหาร และการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน นอกจากนี้ด้านการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ยังช่วยให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์จาก กุณทางวัฒนธรรมในพื้นที่อีกด้วย นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ยังให้ความสำคัญกับการสร้างภาคีเครือข่ายและหุ้นส่วนการพัฒนา โดย เน้นการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคมจากโจทย์และความ ต้องการของท้องถิ่น เพื่อเป็นหมุดหมายของการพัฒนาในพื้นที่อย่าง ตรงจุด “เสียง” และ “พลัง” ของการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา ความยากจนของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในหนังสือเล่มนี้ ได้เน้นย้ำถึง บทบาทการเป็น “มหาวิทยาลัยแห่งการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่อคุณภาพชีวิต” และสะท้อนความสำคัญของการพัฒนาที่ “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” การ ขับเคลื่อนเพื่อสร้างนโยบายสาธารณะที่เหมาะสมให้กับครัวเรือนยากจนบนฐาน ความรู้ท้องถิ่น และสร้างความตระหนักถึงการบูรณาการองค์ความรู้สู่การ พัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

รศ.ดร.ชุตินันท์ ประสิทธิ์ภูริปรีชา
อธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

อำนาจเจริญ มีเกษตรอินทรีย์ สมุนไพร
และก้าวสู่เมืองอาหารสมุนไพร
...จะเห็นว่าบ้านเราได้ก้าวข้าม
สู่การทำเกษตรปราณีต
การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า
ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ในการแก้ไขปัญหาความยากจน
นี่คือส่วนหนึ่งของชาวอำนาจเจริญ
ที่ใส่ใจในการรังสรรค์อาหารสมุนไพร
เพื่อส่งออกไปทั่วโลก

ว่าที่พันตรี อติศักดิ์ น้อยสุวรรณ
ผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ
21 มีนาคม 2567

“ความจนจะแก้ไขได้
ต้องร่วมมือกันทำงาน
ในลักษณะเพื่อนคู่คิด มิตรคู่งาน
และต้องดูแลกันตลอดชีวิต”

นายฤทธิสรรค์ เทพพิทักษ์
รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ
27 กันยายน 2566

“การทำงานแก้ไขปัญหาคความยากจน
เพื่อให้เกิดรูปธรรมจำเป็นที่จะต้องมี
กลไกการทำงาน มีความละเอียดอ่อน
และใช้ประสบการณ์ของ
หน่วยราชการส่วนต่างๆ ที่ทำงาน
ตามส่วนของหน่วยงาน
รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรม
ของชุมชนตามความเหมาะสม”

นายมหัตต์ มงคล
นายอำเภอเสนางคณิคม
2 ธันวาคม 2566

VOICES

เสียง
คน
อำนาจ

	หน้า
01 Voices เสียง	04
02 People คน	13
03 Power อำนาจ	21

Preface:

เสียงของคนจน

เสียงของคนจน/ครัวเรือนยากจน
ว่าด้วย ความจน ความทุกข์ ความหวัง

เสียงของคนจน/ ครัวเรือนยากจน ว่าด้วยความจน ความทุกข์ ความหวัง

นิยามคำว่า “จน” ในมิติของแต่ละคน และเชิงสังคมต่างมีความแตกต่างกัน แม้ว่าความยากจนในยุคโลกาภิวัตน์ จะผูกอยู่กับการ “ไม่มี” ... “อดอยาก” ... “ขาดแคลน” อันเนื่องมาจากปัจจัยด้านการเงิน เป็นหลัก ความยากจนไม่ได้เป็นแค่เพียงเรื่องของรายได้ต่ำ แต่ยังมีอีกหลายมิติที่เกี่ยวกับความยากจน

งานวิจัยของ กนกวรรณ มะโนรมย์และคณะ (2565) พบว่า การนิยามความจนจากมุมมองของคนนอกไม่พอที่จะทำความเข้าใจความยากจนได้ทั้งหมด จำเป็นต้องทำความเข้าใจความยากจนจากมุมมอง เสียง ความรู้ ประสบการณ์ของคนจน ที่ต่างเผชิญเงื่อนไขในชีวิตที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับคนจนเมืองของ สมชาย ปรีชาศิลปกุล (2564) ยังพบว่านิยามความจนเป็นเรื่องยากและไม่สามารถวัดได้แค่จำนวนเงินที่มี คนเกือบจนมีจำนวนมากขึ้น คนจำนวนมากต้องดิ้นรนทำงาน และสิ้นความยากจนของรัฐไม่สามารถนำอธิบายความยากลำบากของคนได้

จันตรา ธนะวัฒนาวงศ์ (2565) ชี้ว่า “ความยากจนนอกจากจะเกิดจากฐานรากครอบครัวของคนจน ซึ่งส่งต่อความยากจนมาตั้งแต่พ่อแม่ตกทอดมาถึงตัวเราแล้ว ความยากจนยังเกิดขึ้นจากปัญหาสำคัญสองประการ คือ โครงสร้างความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งให้ความสำคัญกับตลาดมากกว่าชุมชน และปัญหาการรวมศูนย์อำนาจไว้มากเกินไป... อำนาจต่างๆที่กำหนดนโยบายถูกรวมอยู่ที่ส่วนกลาง แล้วถูกส่งออกมาแบบแผนเดียวกันหมดเลย โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงความยากจนที่มีหลากหลาย”

หลายครั้งที่คนจนมักจะถูกมองด้วยอคติ
ที่ว่า จนเพราะขี้เกียจหรือเพราะติดยาเสพติด
ดื่มเหล้าสูบบุหรี่ ซึ่งทำให้เกิดการลดทอน
คุณค่าของความเป็นคนของพวกเขา คำพูด
ของครัวเรือนยากจนหลายครัวเรือนสะท้อน
ว่าชีวิตคนจน หากเข้ากันคำแต่ก็ไม่ได้ทำให้
ครัวเรือนร่ำรวยหรือมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
ต้องดิ้นรนอยู่ตลอดเวลา

เบเนอริจี และเอสแตร์ ดูโพล (2021)
นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล เห็นว่าการทำ
ความเข้าใจกับดักความยากจนเป็นสิ่งสำคัญ
เพราะผู้จัดทำนโยบายหรือผู้ปฏิบัติมักจะ
เข้าใจผิดว่ามีกับดักความยากจนในกลุ่ม
ผู้ยากจนแต่มองข้ามบางจุดที่สำคัญและ
นโยบายที่ไม่ดีมักเกิดขึ้นจากเจตนาดีแต่
ผู้จัดทำมองปัญหาที่แท้จริงไม่ออก แล้วเรา
จะทำให้คนเหล่านี้เข้าใจปัญหาของพวกเขา
อย่างไร? สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือให้เราลอง
ตั้งใจ “ฟัง” เสียงของพวกเขา

คนจนหลายคนไม่มีโอกาสแม้แต่จะได้พูด
หรือส่งเสียงให้คนอื่นได้ยิน เช่นเดียวกับ
งานของ Deepa Narayan (1997)
ชี้ว่า คนจนคือคนที่ เป็นเจ้าของความรู้ว่า
ด้วยความยากจน และช่วยให้เราเข้าใจ
พลวัตของความยากจนที่ถูกเปลี่ยนผ่าน
ในแต่ละช่วงเวลา เมื่อเสียงของคนจน
ดังขึ้น ก็จะมีการผลักดันให้เกิดการแก้ไข
ปัญหาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

ตั้งใจ “ฟัง” เสียงของพวกเขา

“เสียงของคนจน”

จึงเป็นการเปล่งเสียงที่มักจะเชื่อกันว่าทุกขยากลำบากที่เขาเผชิญเป็นหลัก
ความทุกข์ความลำบากทำให้พวกเขาแทบไม่มีเวลาที่จะคิดฝันไปมากกว่าการอยู่รอด
ในแต่ละวัน และการนอนหลับเพื่อต่อสู้ในวันรุ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันภายใต้สังคมที่
พวกเขามีตัวตนมากขึ้นพวกเขาก็มีความหวังที่จะลืมตาอาปากหรือมีกินแบบอิ่มท้อง

หนังสือเล่มนี้จึงเป็นช่องทางการส่งเสียงเพื่อให้เกิดความเข้าใจ (Empathy)
ไม่ใช่แค่รู้สึกสงสาร (Sympathy) แม้ว่าเสียงบางเสียงจะเป็นเสียงเชิงเดี่ยว
แต่เสียงของแต่ละคนคือภาพแทนปัญหาเชิงโครงสร้าง ผู้จัดทำหวังว่าการเปิดเผย
แง่มุมความยากจนที่หลากหลายและช่วยทำให้เกิดการนำไปใช้แก้ไขปัญหาคความยากจน
ที่มีหลากหลายมิติ และช่วยทำให้เกิดการลดทอนมายาคติที่มีต่อคนจนและครัวเรือน
ยากจน นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต ผ่านทั้งการเอื้อเพื่อแบ่งปันในชุมชน
การสร้างคามยั่งยืนในการพัฒนา และการแก้ไขปัญหาคเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม

01

Voices

เสียง

“ความหวัง” มีบทบาทสำคัญในการเผชิญหน้ากับปัญหาและความท้าทายในชีวิต เป็นแรงบันดาลใจที่ช่วยให้สามารถมองเห็นโอกาส แม้ว่าจะต้องพบกับความยากลำบาก ความหวัง ช่วยทำให้เกิดความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา และการเรียนรู้จากประสบการณ์ เมื่อเรามีความหวัง มีเป้าหมายที่ชัดเจน และเชื่อในความสามารถของตนเอง มันทำให้เรามีกำลังในการก้าวไปข้างหน้าและต่อสู้กับปัญหาอย่างมั่นคง

...เสียงที่สะท้อนออกมาจึงเป็นการส่งเสียงแห่งความหวังด้วย...

คนจนในชอกหลืบ เสียงเบา.....ไร้เสียง

“โอกาส” มักเป็นสิ่งที่คนจนได้รับน้อยที่สุด ครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่ซ่อนตัวอยู่ในชอกหลืบ หรือหาทางออกสู่สังคมยาก เสียงของพวกเขาจึงเป็นเสียงที่เบาและเล็ดลอดออกสู่ภายนอกได้ยาก บางคนซ่อนตัวเพราะความกลัว ความอาย หลายครั้งที่ผู้จัดทำนโยบายไม่ยากเผยตัวตนของพวกเขา เพราะพวกเขาเป็นจุดอ่อนของการบริหารงาน หรือเป็นการตีตราว่าการทำงานของพวกเขาก็ไม่ประสบความสำเร็จ วิธีการที่ง่ายคือ การตอบว่า ปัญหาความยากจนเป็นเรื่องส่วนบุคคล

พวกเขากลายเป็นผู้ไร้เสียงโดยอัตโนมัติ และภาพของพวกเขาจึงกลายเป็นคนที่ต้องคอยรับความช่วยเหลือ

อยู่ในชอกหลืบ

ผู้ไร้เสียง เป็นผู้ที่ไม่สามารถออกมาเรียกร้องหรือแสดงความคิดเห็นเพื่ออธิบายความเป็นตัวตนผ่าน “เสียง” ของตนเองอย่างแท้จริง พวกเขา มักจะถูกกระทำภายใต้โครงสร้างอำนาจที่ไม่ได้มองพวกเขาในฐานะที่เป็นมนุษย์ (สันติ เล็กสกุล, 2561) จากการสำรวจของโครงการวิจัยฯ พบว่ากลุ่มครัวเรือนที่ยากจนที่สุดมักมีที่อยู่อาศัยที่ไม่มั่นคงและอยู่ในชอกหลืบของพื้นที่ชุมชน

ครัวเรือนในชุมชนเมือง มักจะเป็นกลุ่มครอบครัวที่อาศัยในบริเวณเดียวกันและมีทางออกที่แคบหรือที่ดินไม่มีทางออกตามโฉนด ซึ่งพวกเขาจะเผชิญกับความกังวลในอนาคตว่า พวกเขาจะออกจากบ้านเพื่อไปทำมาหากินได้อย่างไร?

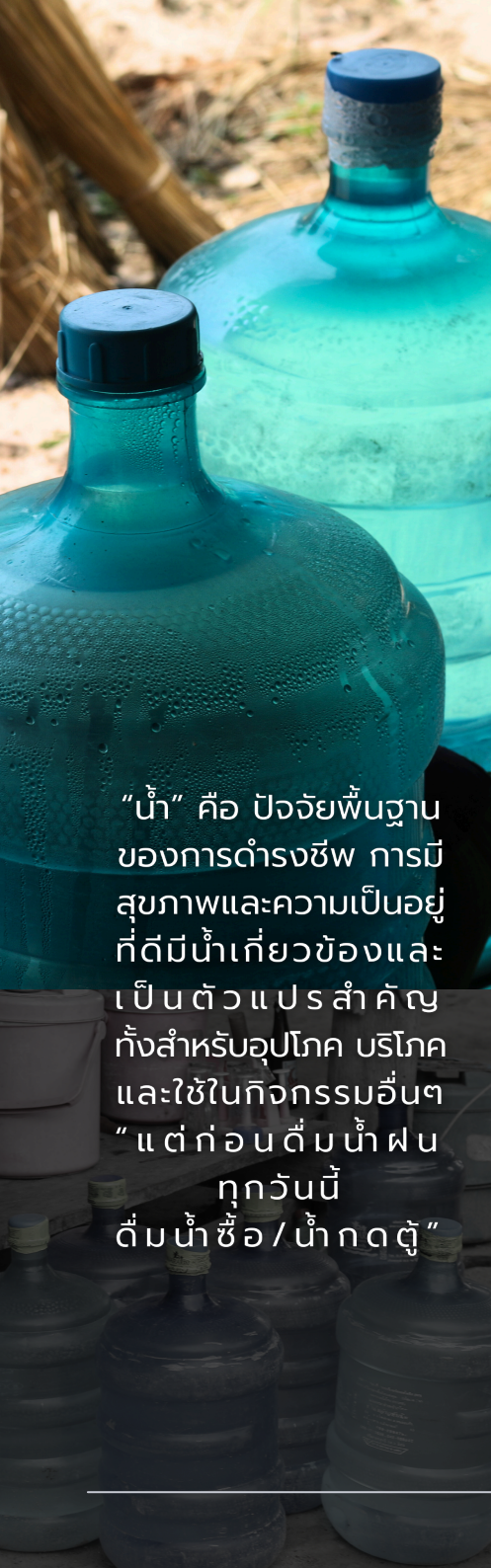
บ้านที่ไร้เสียง

ความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ หรือการต้องอาศัยคนอื่นอยู่ ทำให้พวกเขารู้สึกถึงความไม่มีศักดิ์ศรีในการดำรงชีพไม่เพียงแต่ในเมือง คริวเรือนในชนบทหลายครัวเรือน ก็ออกจากหมู่บ้านไปอาศัยในที่นา มีทางเข้าออกที่ลำบาก ไม่ต่างจากครัวเรือนยากจนในเมือง พวกเขามีทางเข้าที่แคบและเป็นหลุมเป็นบ่อ และมีที่ทำกินเพียงน้อยนิด แต่ก็ไม่กล้าเอ่ยปาก เพราะกลัวลูกหลานรู้สึกอาย หรือหาว่าไม่เลียงดูหลายคนประสบปัญหาในชีวิต ชีวิตพลิกผันอย่างกะทันหัน ต้องระหกระเหินกลับมาบ้านที่ไม่ได้คาดหวังว่าจะกลับมาอยู่ถาวร ต้องทนฟังเสียงของเพื่อนบ้านที่ดูหมิ่นดูแคลนว่าเอาตัวไม่รอด บางคนจำต้องอยู่ในที่ดินคนอื่นเพราะหนี้สินและไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง จำต้องฟังเสียงของผู้ให้อาศัยอย่างโต้แย้งไม่ได้ บางคนมีบ้านที่ดี แต่ถูกลูกหลานไล่ออกจากบ้าน เพราะปัญหายาเสพติด ต้องระหกระเหินในเพิงพัก ต้องอยู่อย่างไร้เสียงเพื่อเอาชีวิตรอด

การไม่มีที่อยู่ ไม่มีที่ทำกิน หรือมีที่อยู่อาศัยที่ไม่มั่นคง การอาศัยในพื้นที่ของคนอื่น ทำให้บ้านของพวกเขาเป็นพื้นที่ไร้เสียง พวกเขาไม่มีสิทธิ์จะเรียกร้องสวัสดิการจากรัฐด้วยเงื่อนไขการไม่เป็นเจ้าของ โอกาสของพวกเขาในการพัฒนาตนเอง จึงน้อยกว่าคนอื่นๆ ที่มีทุนเป็นของตนเอง

พวกเขาเข้าใจดีว่า พวกเขาไม่มีสิทธิ์ เพราะเงื่อนไขเป็นเช่นนั้น ในขณะเดียวกันพวกเขาก็ตั้งคำถามต่อตนเองว่า เป็นเพราะโชคชะตา และพวกเขาต้องยอมรับชะตานี้ โดยที่บางครั้งก็มีทางออกที่เป็นไปได้

ทางสองแพร่งในชีวิตในบางเรื่องเป็นข้อดกเถียงภายในครอบครัว ที่บางครั้งชีวิตสมัยใหม่หาทางออกไม่ได้ ตัวอย่างเช่น บ้านของลูกที่พาครอบครัวย้ายไปอยู่ที่นา ซึ่งเป็นชื่อของพ่อ แม้ว่าจะอยู่มาหลายปี แต่พ่อก็ไม่ได้ยกที่นาให้ ทำให้เขาขาดโอกาสในการรับเงินส่วนต่างจากการทำเกษตรกับภาครัฐมาจนชั่วครอบครัว ในขณะเดียวกันพ่อที่แก่ชราก็กังวลว่าหากให้ที่นากับลูกแล้ว ตนเองจะไม่มีสวัสดิการที่ยังชีพที่เพียงพอ นั้นทำให้เห็นข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนยากจนที่ขัดเขินจนทำให้เกิดความหวาดระแวงในครัวเรือน

อยู่ห่างไกลชุมชน อยู่ห่างไกลโครงสร้างพื้นฐาน “น้ำ”

พี่น้อง (นามสมมติ)

แม้จะอยู่ในเขตเทศบาลเมือง แต่เพราะไม่มีที่ดินจึงต้องไปสร้างบ้านอยู่ห่างชุมชน บ้านไม้หลังเล็กๆ ตั้งอยู่โดดเดี่ยวริมห้วยปลาแดก ฤดูน้ำหลากพี่น้องจะใช้น้ำจากลำห้วย ทั้งอาบ ล้างจาน และรดต้นไม้ปลูกผัก และฤดูแล้งจะใช้ถังตักน้ำจาก “บ่อน้ำสร้าง” ที่ขุดไว้หลังบ้าน

ยายนอม (นามสมมติ)

อาศัยอยู่กับสามี สองตาอายุสูงวัยช่วยเหลือและพึ่งพากันและกัน บ้านของยายนอมมีน้ำประปาเข้าถึง แต่มีข้อจำกัดเรื่องน้ำดื่มเพราะต้องไปกดที่ตู้ในหมู่บ้าน ห่างออกไปกว่า 1 กิโลเมตร ยายนอมและสามีใช้น้ำประปาดำอาหารและดื่มเป็นปกติ “รู้ว่าน้ำที่ดื่มทุกวันนี้อาจจะส่งผลต่อสุขภาพในวันข้างหน้า แต่จะให้ทำยังงี้ได้ เฒ่าแล้วไม่มีแรงไปขนน้ำไกลๆ มาดื่มก็อดทนเอา” ยายนอมกล่าว

“น้ำ” คือ ปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีพ การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีมีน้ำเกี่ยวข้องและเป็นตัวแปรสำคัญ ทั้งสำหรับอุปโภค บริโภค และใช้ในกิจกรรมอื่นๆ “แต่ก่อนดื่ม น้ำฝน ทุกวันนี้ ดื่มน้ำ ชื้อ / น้ำกดตู้”

Listen ฟังเสียง

กระบวนการฟังเสียง
ผ่านการ “ขยำความทุกข์”

สำหรับคนจนการระบายความทุกข์ที่อัดอั้นอยู่ในใจให้ใครสักคนได้ยินกลายเป็นเรื่องยาก พวกเขาจึงได้แต่เก็บความทุกข์ไว้กับตนเอง การที่จะเปล่งเสียงต่อหน้าสาธารณะบอกว่า ตนเองทุกข์ เป็นเรื่องที่ตัวเขาไม่กล้าพอที่จะพูดออกมา การหันหน้าคุยกับคนอื่นเพื่อระบายความทุกข์ด้วยการพูดตรงๆ ก็เริ่มต้นพูดไม่ค่อยเป็น

ทีมวิจัยเข้าไปฟังความทุกข์ผ่านการบอกเล่าและเขียนลงกระดาษให้ครัวเรือนเป้าหมายบางคนเขียนด้วยความเจ็บปวดบรรจงความทุกข์ของตนเองลงกระดาษ บางคนบอกเล่าให้ทีมวิจัยและอาสาชุมชนฟังด้วยน้ำตาของความทุกข์ที่ได้รับบาดเจ็บออกมา หลังเขียนจบทุกคนจะได้สัมผัสความทุกข์ของตนเองในฝ่ามือแล้วกลับตาจินตนาการถึงเรื่องราวเหตุการณ์ที่สร้างความทุกข์ยากอยู่ภายในใจ

กระบวนการฟังเสียงผ่านการ “ขยำความทุกข์” เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสเปิดพื้นที่ให้กับครัวเรือนเป้าหมายได้ระบายความทุกข์ยากผ่านตนเอง ได้เปล่งเสียงออกมาให้คนอื่นได้ยินรับรู้ถึงการมีตัวตนในพื้นที่และทำให้เห็นหน้าตาของความทุกข์ที่เกิดจากโครงสร้างทางครอบครัว ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจรวมถึงทุนดำรงชีพของแต่ละคนที่ไม่เท่ากัน จากความรู้สึกที่ตนเองตัวเล็กตัวน้อยในวันนั้นได้ใช้กระบวนการขยำความทุกข์ระบายสิ่งที่อยู่ภายในใจ ไม่ว่าจะเป็นความทุกข์ ความสุข ความหวัง และความต้องการจะหลุดพ้นจากความลำบาก โดยใช้ศักยภาพภายในของตนเองและประกอบกับพลังภาคีเครือข่ายทางสังคมในการมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่ง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเป้าหมายให้ดีขึ้น

ရဲလံထ
တောကုဂဗ

ความทุกข์ของครัวเรือนนี้เป็นความทุกข์เกิดจากภาวะพึ่งพิงที่จะต้องดิ้นรนทำงานเพื่อให้หลานนั้นได้มีกินมีใช้เพื่อไปโรงเรียน อายุมากขึ้นสุขภาพไม่แข็งแรงแต่เงินเบี้ยผู้สูงอายุไม่สามารถเพียงพอต่อการดำรงชีพจึงต้องทำงานหนักให้ตนเองและหลานมีชีวิตรอดในแต่ละวัน

A woman with grey hair and a green tank top is looking upwards with a concerned expression. A hand is visible in the top left corner, pointing towards her. The background is dark and out of focus.

ถ้าเราร้องไห้ เราก็กลัว
คนที่เราดูแลเขาเสียใจ
...น้ำตามันก็ไหลลงท้อง
ต้องกลืนน้ำตาลงท้อง...

แม่สำลี, อายุ 60 ปี
ชุมชนยางเหนือ

“ทุกขหลายหัวหน้า ข้าวเปลือกโลกิน”
แม่บุญอายุ 77 ปี
การซื้อข้าวแบบวันต่อวันของชาวชนบท
ถือเป็นความขับเคลื่อนอย่างยิ่ง

ให้แล้วสิมาเก็บเงินที่หลังอยู่บ่ ?

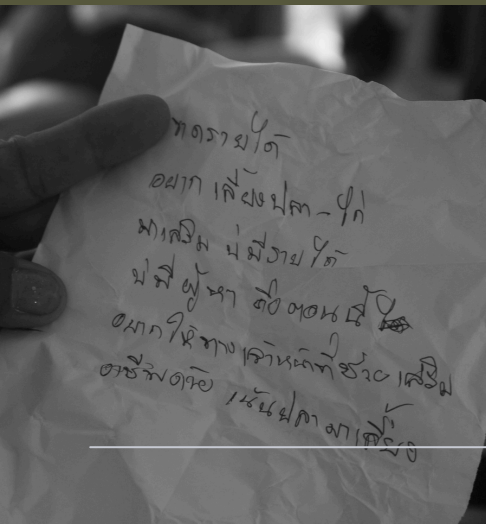
คำถามที่ต้องถูกคิดเมื่อครัวเรือนหนึ่งตามทีมวิจัย
นั้นแสดงให้เห็นถึงการถูกเอารัดเอาเปรียบที่ฝังแฝง
ในประสบการณ์ความช่วยเหลือที่พวกเขาเผชิญ

ยายนา (นามสมมติ) กล่าวถึง
ความเป็นอยู่กับการพึ่งพาระบบ
สวัสดิการว่า “ยายอยู่คนเดียว
ไม่มีที่ดินทำกิน อายุ 80 แล้ว
บ้านไม่มีเป็นของตนเอง กินอยู่
ด้วยเบี้ยยังชีพ ลูกหลานเสีย
ชีวิตหมด มีคนเอามาให้บางครั้ง
เป็นเพื่อนบ้านเพราะเห็นว่า
ขาดแคลน

สม (นามสมมติ) กล่าวถึงภาระค่าใช้จ่าย
ไม่เพียงพอว่า “อยู่กัน 2 คน เดินไม่ค่อย
สะดวก ค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอรายได้
ทำอาชีพเผาถ่านกระสอบละ 150 บาท”

หลาว (นามสมมติ) สะท้อนว่า ทุกข์ เพราะ
หลานพิการมา 6 ปีแล้ว ต้องเสียค่าใช้จ่าย
เช่น ผ่าอ้อมเด็กสูงมาก ในแต่ละเดือน
“ทุกข์เบ็ดสอย่าง อายุ 70 ปี แล้ว
ก็ยังต้องทำงาน”

02 People คน

คนจนมีข้อจำกัด

มีความสามารถในการพัฒนาตนเองแตกต่างกันไป
แม้ว่าแต่ละคนจะมีสถานะที่ไม่เท่าเทียมกัน
แต่สำคัญคือ เราต้องมองเห็นความเป็นมนุษย์ที่เท่ากัน

คนจน มีข้อจำกัด เต็มไปหมด

คนจนแต่ละครัวเรือนมีบริบทและมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันและมีสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน เช่น ขาดการรับรู้ข่าวสาร ขาดรายได้ที่มั่นคง ครัวเรือนต่างเป็นกลุ่มที่อยู่ในกลุ่มรับจ้างทั่วไปในลักษณะที่มีคนจ้างถึงจะได้ไป วันไหนที่ไม่มีคนจ้างก็ไม่มีรายได้ ไม่มีรายได้ประจำ ขาดเงินทุนสำหรับหมุนเวียนประกอบอาชีพ บางครัวเรือนมีหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวหรือบางครัวเรือนมีภาระพึ่งพิงสูงเป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถทำงานได้ หรือครัวเรือนมีผู้พิการและเด็กในความดูแล ผู้สูงอายุต้องดูแลบุตรหลานหรือผู้พิการ ซึ่งกลุ่มนี้จัดอยู่ในประเภทที่ต้องการการสงเคราะห์ในบางครัวเรือน แม้จะมีวัยแรงงานแต่เมื่อต้องดูแลผู้พิการก็ไม่สามารถที่จะไปทำงานหาเงินที่อื่นได้

มีพริกกินพริก หากินกับธรรมชาติ

กาจ (นามสมมติ) ชายวัย 56 ปี เดิมประกอบอาชีพรับจ้างและทำการเกษตร แต่เนื่องจากตนเองล้มป่วย จึงไม่สามารถทำงานหนักได้และได้แยกทางกับภรรยา นายกาจจึงต้องรับภาระเลี้ยงลูกทั้ง 2 คนด้วยตนเอง จากการสอบถามนายกาจ ลูกทั้ง 2 คนเดิมก็ไปโรงเรียนตามปกติแต่เพราะตนเองไม่สามารถทำงานได้จึงไม่มีรายได้ ไม่มีเงินส่งให้ลูกเรียน จึงให้ลูกหยุดเรียน (ออกจากโรงเรียนกลางคัน) และให้อยู่แต่บ้าน ซึ่งถ้าหากถามว่าแล้วกินอยู่อย่างไรนั้น นายกาจตอบว่า “วันไหนมีพริกก็กินพริก หากินตามธรรมชาติ วันไหนไม่มีก็ไม่ได้กิน” ตนเองไม่มีรายได้ ออกไปทำงานก็ไม่ได้ (เดินไม่ได้กลัมน้ำแข็ง) ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนไม่มีอะไรมาก นายกาจจะได้เงินจากญาติที่โอนมาให้ใช้เดือนละ 200 - 300 บาท แต่โชคดีที่ไม่ต้องจ่ายค่าน้ำและค่าไฟ เพราะบ้านที่อาศัยอยู่ไม่มีไฟฟ้าและน้ำประปาเข้าถึง ต้องใช้น้ำตามลำห้วยและใช้การจุดตะเกียงแทนการใช้ไฟฟ้า

หาเช้ากินเช้า หาค่ำกินค่ำ

เรามักจะได้ยินว่าครัวเรือนยากจนมักจะ “หาเช้ากินค่ำ” แต่ทว่าในพื้นที่จังหวัดกลุสสะท้อนเรื่องราวการทำมาหากินของพวกเขาว่า “หาเช้ากินเช้า หาค่ำกินค่ำ” ซึ่งสะท้อนความทุกข์ที่หนักหนากว่าว่า “หาเช้ากินเช้าหาค่ำกินค่ำ” พวกเขาต้องคิดแล้วคิดอีกในการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม หากไม่มีเงินมาหาเลี้ยงครอบครัวในแต่ละวัน พวกเขาไม่ได้ดูแลแค่ตนเองเท่านั้น แต่ต้องดูแลคนในครัวเรือน ดังนั้นคนที่เป็นแรงงานในบ้านเป็นเสาหลักทำให้ต้องออกไปประกอบอาชีพ โดยเฉพาะหากมีอาชีพหลักเป็นการรับจ้างรายวันหรือทั่วไป การเข้าร่วมประชุมกับโครงการเพียง 1 วัน อาจกระทบการจ้างงานเพราะงานที่จ้างมีหลายลักษณะผูกพันต่อเนื่องจนงานเสร็จ โดยเฉพาะการเก็บเกี่ยวผลผลิต หรือการรับจ้างร้านอาหารโรงงาน หากขาดงานไป 1 วัน ผู้จ้างต้องหาคนมาแทน หรือเสี่ยงต่อการถูกไล่ออกเพื่อลดความยุ่งยากเหล่านี้คนจนเป้าหมายจึงไม่สามารถร่วมกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่อง

บุตรหลาน ขาดโอกาสทางการศึกษา

อีกข้อจำกัดหนึ่ง คือ บุตรหลานขาดโอกาสในการศึกษา บางครัวเรือนไม่ได้ให้ลูกหลานไปโรงเรียนเพียงเพราะไม่มีเงินให้ไปโรงเรียน กลัวว่าบุตรหลานจะอายุหากไม่มีเหมือนเพื่อน และบางครั้งขาดเครื่องแต่งกายชุดนักเรียนสำหรับบุตรหลาน หรือบางครัวเรือนไม่มีกำลังที่จะหาเงินให้ได้มากพอเพื่อที่จะส่งให้บุตรหลานไปโรงเรียนได้ แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในบางส่วนหลายครัวเรือนต้องยอมให้ลูกหลานไม่มีเสื้อผ้า เพื่อจะเก็บเงินไว้ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นมากกว่า

“ผู้หญิง”

มักต้องเป็นคนที่ แบกรับความทุกข์

เป็นทั้งช่างเท้าหลังและช่างเท้าหน้า
ในเวลาเดียวกัน

โบว์ อาศัยอยู่ด้วยกัน 5 คน ประกอบด้วย โบว์ สามี ลูกสาว 2 คน (เป็นลูกต่างพ่อ) และพี่ชาย โดยพื้นฐานแล้วครอบครัวประกอบอาชีพทำนา และรับจ้างทั่วไป มีพื้นที่สำหรับทำนาที่เพียงพอบุคคลบริโภคเท่านั้น ในส่วนการรับจ้างทั่วไป จะรับจ้างล้างจานร้านหมูกระทะใกล้บ้าน ได้เงินเดือนละ 5,000 บาท เงินจำนวนนี้จะนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ส่วนสามีก็ทำงานช่วยกัน บางครั้งก็ไปรับจ้างทางหลวงถ้ามีคนจ้างถึงได้ทำรายได้ส่วนใหญ่มาจากโบว์เป็นหลัก “แต่ละมือโบว์ต้องปั่นจักรยานไปส่งลูกไปโรงเรียน เลยตัดสินใจเป็นหนี้รถมอเตอร์ไซค์เพราะจำเป็นต้องใช้เพื่อรับส่งลูกไปเรียนหนังสือและใช้ในชีวิตประจำวัน” ผู้หญิงต้องขึ้นมาแสดงบทบาทเป็นทั้งเสาหลักของครอบครัวในการประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายได้ในชีวิตประจำวัน ผู้หญิงเป็นผู้นำครอบครัวและบริหารจัดการชีวิตประจำวันของสมาชิกในครอบครัว

แม่พัชรี อายุ 65 ปี ต้องแบกรับภาระในบ้านหลายอย่าง ทั้งต้องดูแลพ่อป่วยและพิการ อีกทั้งยังต้องดูแลพี่ชายที่ป่วยทางด้านพัฒนาการ ซึ่งเป็นผลมาจากพยาธิยาเสพติดจึงทำให้ป่วย นอกจากนี้สามีก็ตกงานช่วงสถานการณ์โควิด 19 พอกลับมาอยู่บ้านก็ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร แม่พัชรี จึงถือว่าเป็นเสาหลักของบ้านที่ต้องทำหน้าที่ทั้งดูแลผู้ป่วยและต้องหาทำงานรับจ้าง เพื่อให้มีรายได้มาใช้จ่ายในครัวเรือน สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดที่ทำให้ครัวเรือนนี้ไม่มีทางเลือกที่ดี ถึงแม้ว่าแม่พัชรีจะได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ มามากแล้วก็ตาม

ยายเลี้ยงเดี่ยว

ยายมี (นามสมมติ) เป็นผู้สูงอายุอาศัยอยู่กับหลานสาว โดยหลานสาวนั้นมีอาชีพรับจ้างทั่วไป โดยพบว่าครัวเรือนนี้มีที่ดินทำกินแต่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ เพราะเป็นผู้สูงอายุและหลานสาว ยายมีเล่าว่า เดิมเคยมีลูกชายเป็นที่พึ่งหลักได้ แต่ลูกชายได้เสียไปแล้ว ทุกวันนี้ต้องอยู่กับหลานๆ และเป็นที่พึ่งหลักให้หลาน ยายมีเคยทำงานทุกอย่างตั้งแต่ตนเองยังแข็งแรง เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว จนปัจจุบันมีแค่เงินเดือนผู้สูงวัยที่พึ่งพิงตน อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงเป็นเสาหลักของบ้านแม้จะสูงอายุแต่ต้องแสดงบทบาทการเป็นแม่ในขณะเดียวกัน เนื่องจากลูกชายคนเดียวต้องเสียชีวิต หลังจากหย่าร้างกับภรรยา ต้องรับหน้าที่เลี้ยงดูหลาน จนกว่าหลานจะสามารถเลี้ยงตนเองได้

ต้องรอด

ยายสี่ โคก่งทำงานหาเงินคนเดียวมีลูกอีกหลายคนแต่ก็ไม่ได้ช่วยเหลืออย่างไรในครัวเรือน ยายสี่มีลูกชายที่ป่วยด้วยโรคประจำตัวต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เท่านั้น จำเป็นต้องกู้เงินมาเพื่อรักษาลูกชายให้มีชีวิตรอด ดังนั้น การดูแลครอบครัวมองในมุมเสาหลักของบ้าน เห็นได้จากการดิ้นรนทำงาน การเป็นหนี้ เพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวแม้ตกอยู่ในสถานะครอบครัวลำบาก ปัญหาเราแต่ต้องก้าวข้ามความทุกข์ ก้าวข้ามจิตใจที่อ่อนแอ “ดิ้นเพื่อให้ตนและครอบครัวรอด” กล่าวสรุปข้างต้น ผู้หญิงต้องหาเลี้ยงชีพตนเองและลูกคนพิการ รายได้ไม่เพียงพอจึงต้องกู้เงินเพื่อนำมาใช้จ่ายเป็นค่ารถ และค่ารักษาพยาบาลให้กับลูกที่ช่วยเหลือตัวเองลำบาก ผู้หญิงต้องพึ่งพิงความสามารถของตนเองแม้ต้องทำงานรับจ้างทั่วไป/กรรมกรก่อสร้างงานหนักเท่าผู้ชาย (ผู้ชายทำงานหนักได้ ผู้หญิงก็ต้องทำได้)

“ความจนเป็นพลวัต หมุนเวียนเปลี่ยนไปตามปัจจัย
ทั้งภายในและภายนอก” กล่าวคือ
ทั้งในส่วนของตัวบุคคล เช่น การเกิดมาในสภาพแวดล้อมไม่ดี
และครอบครัวที่ยากจนทำให้เป็นคนจน
หรือภายนอก เช่น หน่วยราชการเข้าไม่ถึง เป็นต้น
ทั้งภายในและภายนอกทำให้ความยากจนหายไป
จากสังคมไทยยาก อีกทั้ง ในส่วนของกฎหมายและรัฐ
ที่ไม่ได้เอื้อให้ทำงานได้ง่าย การทำงานเรื่องความยากจน
จึงต้องอาศัยเวลายาวนาน

ชาตวัฒน์ ร่วมสุข (2566)
ประธานขบวนองค์กรชุมชนอำเภอเมือง

คนจนข้ามรุ่น

ความยากจนข้ามรุ่น

แม้สัดส่วนคนจนของไทยจะลดลงแต่ยังมีจำนวนหนึ่งที่อยู่กับดักความยากจนเป็นเวลานาน โดยเฉพาะ “ความยากจนข้ามรุ่น” ถือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เรื้อรังมาตั้งแต่อดีต และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต เพราะไม่ได้รับผลประโยชน์แม้การเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น [1] จึงส่งต่อ “มรดกความยากจน” สู่ลูกหลาน ข้อมูลจาก TPMAP พ.ศ.2565 พบว่า ครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นมีจำนวนประมาณ 597,248 ครัวเรือน (ร้อยละ 15 ของครัวเรือนมีเด็กและเยาวชนเป็นสมาชิก) [2] จำนวน 70% ของหัวหน้าครอบครัวจนข้ามรุ่นจบชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า คนจนฐานล่างของประเทศมีโอกาสเรียนต่อระดับอุดมศึกษาเพียง 4% เพราะมีค่าใช้จ่ายอาหาร 51% กับอื่นๆ เป็นค่าการศึกษาเพียง 4%[3] ขณะที่ จังหวัดอำนาจเจริญมีคนจนการศึกษาจำนวน 501 คน ซึ่งการสำรวจ 236,775 คน แสดงจำนวนคนจนที่มีสมาชิกในครัวเรือนเป็นเด็กและเยาวชนที่ตกเกณฑ์ 4 ด้านคือ น้ำหนักเด็กแรกเกิดต่ำกว่าเกณฑ์ เด็กเล็กไม่ได้รับการเตรียมพร้อมก่อนวัยเรียน เด็กอายุ 6-14 ปี ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และเด็กโตไม่ได้เรียนต่อ ม.4 หรือเทียบเท่า

[1] โปรดดู แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) หรือ “แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13” หมายเหตุที่ 9 ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลงและมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสม.
[2] TPMAP. <https://www.tpmmap.in.th/>
[3] ก้าว (ไม่) พ้น “จนข้ามรุ่น”. รายการตรงประเด็น ประจำวันที่ 3 เม.ย. 66. สำนักข่าวโทรทัศน์ช่อง Thai PBS. <https://www.thaipbs.or.th/program/ActiveFocus/episodes/94099>. เข้าใช้ข้อมูลเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2566.

ขาดการวางแผนที่ดี

เตย (นามสมมติ) อายุ 11 ปี มีพี่น้อง 6 คน พี่ชายคนโตเรียนอยู่ระดับมัธยมศึกษา และเตยเรียนอยู่ชั้น ป.5 เตยมีน้องสาวอีก 4 คน ที่เรียนไล่เลี่ยกัน ทุกคนนอนรวมกันในบ้านหลังเล็กไม่ได้กันห้อง แม่ของเตยมีอาชีพรับจ้างและทำนาในที่ดินของปู่กับย่า แม่ของเตยเล่าว่า “อยู่กัน 8 คน มีพ่อ แม่ กับลูก 6 คน (เป็นลูกแฝด 1 คู่) ลูกทุกคนสุขภาพแข็งแรงดี วันธรรมดาเวลาไปทำงานลูกก็ไปอยู่โรงเรียน วันหยุดก็อยู่บ้านด้วยกัน มี 2 คนได้รับเงินทุนการศึกษาครัวเรือนยากจน คนโน้นเรียนเก่ง (ซึ่งมือไปหาเตย) สอบได้ที่ 1 ตั้งแต่เรียนอยู่ ป.1 จนถึง ป.5 ตอนนี้มีที่ดินทำกิน 8 ไร่ เป็นที่ดินของปู่กับย่า ทำได้เท่าไรก็แบ่งกันกิน เงินที่รับจ้างมาให้ลูกคนละ 10 บาท มีพี่ชายคนโตได้ 30 บาท เขาจะกลับมากินข้าวเที่ยงที่บ้าน อุปกรณ์การเรียนได้จากโรงเรียนและซื้อเพิ่มก็เพียงเล็กน้อย ยังไม่ได้วางแผนเกี่ยวกับการเรียนต่อของลูก” พบอีกว่า แม่ของเตยออกจากโรงเรียนกลางคัน ปัจจุบันทุกคนอาศัยอยู่รวมกันและรายได้ไม่มั่นคงมากนัก พ่อกับแม่ของเตยต้องทำงานหนักเพื่อที่จะมีรายได้ให้เพียงพอต่อความต้องการของลูกๆ เนื่องจากครอบครัวไม่มีเงินออม อัตราพื้พื้งสูงแต่ระดับการศึกษาต่ำ จึงเป็นผลต่อการได้รับคำตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น กรณีเตยหากไม่มีการวางแผนครอบครัวมีดีต่างๆ อาจส่งผลต่อการไม่ได้เข้าเรียนของเตยและพี่น้อง หากเป็นเช่นนั้นจะเป็นการ “ผลิตซ้ำ” การไม่ได้เรียนหนังสือเหมือนกับแม่และเป็นการส่งต่อความยากจนข้ามรุ่น

ครอบครัวแอ่งกลาง

กล้า (นามสมมติ) อายุ 7 ปี กับแก้ว (นามสมมติ) อายุ 4 ปี อยู่บ้านกับตาและยายเพราะพ่อและแม่ไปทำงานที่กรุงเทพฯ ครึ่งจะกลับบ้านช่วงวันหยุดยาวช่วงเทศกาลต่างๆ ตามปฏิทิน เพราะตากับยายไม่มีรายได้ประจำ บางวันกล้ากับน้องจึงไม่ได้ไปโรงเรียน ยายพูดว่า “วันนี้ไม่มีเงินหลานทั้งสองคนจึงไม่ได้ไปโรงเรียน” มองตามสายตาของยาย พบว่ากล้ากับแก้วนั่งเล่นอยู่ใต้ร่มไม้ในทุ่งนา ทั้งสองวิ่งหยอกกันและไปหยุดเล่นกับลูกวัวตัวเล็ก ยายพูดต่อ “ถ้าไปโรงเรียนจะใช้เงิน 20 บาท ถ้าขายถ่านไม่ได้ก็ไม่มีเงินให้หลานไปโรงเรียน” พบอีกว่าทุกครั้งที่ไม่ได้ไปโรงเรียนกล้ากับแก้วจะเล่นอยู่ด้วยกันทั้งวัน ตากับยายไม่ได้สอนการบ้านหรือหนังสือให้เพราะไม่มีความรู้ ขณะที่เพื่อนในวัยเดียวกันในโรงเรียนกำลังนั่งเรียนกล้ากับแก้วกำลังวิ่งเล่นกันตามปรasa อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของพ่อกับแม่คือความยากจนของครอบครัวที่ผลักให้ทั้งสองเคลื่อนออกจากชนบทเข้าปหางานทำในเมือง หากพาลูกทั้งสองไปด้วยจะเป็นภาระพื้พื้งและมีค่าครองชีพสูงกว่าอยู่กับผู้เฒ่าที่บ้าน

ทุนการดำรงชีพต่ำ

หนึ่ง (นามสมมติ) อายุ 15 ปี และน้องอยู่บ้านกับพ่อ แม่ของหนึ่งเสียชีวิตแล้ว พ่อมีรายได้ประจำวันจากการรับจ้างทั่วไป ในหมู่บ้าน 2-3 วันจะมีคนจ้างที่ เงินที่ได้มาเพียงซื้ออาหารและใช้จ่ายแทบไม่พอ หนึ่งเป็นเด็กตั้งใจเรียนแต่พ่อไม่มีกำลังส่งให้เรียนในระบบเหมือนเพื่อนรุ่นเดียวกัน ในหมู่บ้าน หนึ่งจึงเรียนที่ กศน. หนึ่งเล่าว่า “ช่วงโควิด 19 ครูให้เรียนออนไลน์ แต่ผมไม่มีโทรศัพท์ก็จะไปนั่งเรียนกับเพื่อนในหมู่บ้าน ถ้าจบ กศน. ก็อยากเรียนต่อแต่ยังไม่รู้ว่าจะได้เรียนไหม” พบอีกว่าเนื่องจากครอบครัวของหนึ่ง มีทุนการดำรงชีพต่ำ พ่อไม่ได้เรียนหนังสือ ต้องขายแรงเพื่อให้มีรายได้ บ้านหลังทรุดโทรม และตั้งอยู่ในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทห่างจากพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ และหนึ่งยังเป็นเด็กจึงไม่รู้และไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนหรือกิจกรรมทางสังคมเหมือนผู้ใหญ่ หนึ่งบอกอีกว่า “ไม่เคยมีใครมาให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนเลย ไม่รู้ด้วยว่าสามารถเรียนต่อและกู้เงิน กยศ. ได้”

ข้อจำกัดด้านการศึกษา

เอิญ (นามสมมติ) อายุ 19 ปี เล่าว่า “ลาออกจากโรงเรียนกลางคันเพราะแม่ไม่มีเงินส่งเรียน ตอนนั้นน้องสาวก็กำลังจะเรียนจบจึงเสียสละลาออกไปทำงานที่ชลบุรี เพราะอยากให้น้องเรียนต่อจึงยอมออกไปทำงาน อยากให้น้องมีอนาคต เพราะแม่คนเดียวคงส่งลูกสองคนไม่ไหว ออกมาทำงานอย่างน้อยก็ได้ช่วยลดภาระ และได้ส่งน้องเรียนต่อให้มีความรู้ที่ดี ตอนไปทำงานมีงานอะไรก็ทำที่ทำได้ ไม่เคยเกี่ยง ยกของหนัก ล้างแอร์ ผู้ชายทำอะไรได้ก็ทำไม่ต่างจากผู้ชาย เงินออกก็ส่งกลับมาให้แม่กับน้องและเก็บไว้ใช้เองด้วย ตั้งแต่มีโควิด 19 ก็กลับมาอยู่บ้านและไม่มีความรู้ อยากไปหางานทำในเมืองอำนาจเจริญแต่ก็ไกลและไม่รอด แถวนี้นี้เคยไปสมัครแต่เขาไม่รับ เพราะเขามองว่าเราไม่ได้เรียนหนังสือ และกลัวไปขโมยของเขา” พบอีกว่าหลังจากไปเผชิญชีวิตการทำงานที่ยากลำบากในเมือง เอิญยังอยากเรียนหนังสือเพราะมองว่าที่ผ่านมาชีวิตยากลำบาก ต้องปากกัดตีนถีบ ดันจนกว่าคนอื่นที่เขาไม่มีการศึกษาที่สูง

“โอกาสทางการศึกษา”

คือ “ทุนแฉ” เปิดประตูสู่อนาคต
ทุนแฉสำคัญที่จะช่วยตัดวงจรปัญหา
ความยากจนข้ามรุ่นในสังคมไทย

03

Power อำนาจ

การสร้างความรู้และทักษะเพื่อเสริมพลัง (Empower)
เป็นการทะลุทะลวงอำนาจ
ที่กดทับครัวเรือนยากจนเหล่านี้ได้ดีที่สุด

คนจนล่องหน

ความเป็นพลเมืองที่แสดงออกผ่านการถือบัตรประชาชนไทย ถูกใช้เป็นหลักการพื้นฐานสำหรับการเข้ารับสิทธิและสวัสดิการต่างๆ ของรัฐ แต่ข้อมูลของสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง (2565) ในปี 2565 ระบุว่า มีคนไร้สถานะความพลเมืองไทย หรือที่หน่วยงานราชการไทย เรียกว่า “บุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน” จำนวน 973,656 คน (จำนวนไม่น้อยอาศัยอยู่ในบริเวณจังหวัดตามแนวชายแดนไทย-ลาว ซึ่งหนึ่งในจำนวนนั้น มีแม่คำหล้า (นามสมมติ) หญิงสูงอายุวัย 67 ปี รวมอยู่ด้วย

แม่คำหล้า ได้เล่าว่า

สาเหตุที่ทำให้กลายเป็นบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน เพราะเอกสารราชการทั้งหมดที่แสดงตัวตนได้สูญหายไปหมดในช่วงที่เคยไปทำงานในมาเลเซีย และต้องหลบหนีกลับมาไทยเมื่อหลายสิบปีก่อน จนทำให้ปัจจุบันเธอต้องกลายเป็น “คนไทยตกหล่น” ที่ไม่ได้รับสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่พึงจะได้รับหลายประการที่สำคัญ เช่น ข้อจำกัดในการเดินทางออกนอกถิ่นที่อยู่ ไม่สามารถใช้หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าได้ (30 บาท รักษาทุกโรค) ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ไม่ได้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หรือที่ชาวบ้านทั่วไปนิยม เรียกว่า “บัตรคนจน” แม้ตามข้อเท็จจริงแล้ว จะเป็นคนจนมากที่สุดในกลุ่มชน นอกจากนี้ เธอยังต้องรับการในการเลี้ยงดูสามปีพิการที่พึ่งพาตนเองไม่ได้ ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง บ้านทรุดโทรมแทบจะอยู่อาศัยไม่ได้ ส่งผลให้ครัวเรือนของเธอมิมีข้อจำกัดและอุปสรรคในการดำรงชีพอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ดี แม่คำหล้าได้พยายามต่อสู้ ถิ่นบนในการทำมาหากินทุกวิถีทางเท่าที่เธอจะสามารถ เพื่อให้มีรายได้เพียงพอในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอาชีพการขายไก่สด ซึ่งในทุกๆ วัน เธอจะขับรถจักรยานยนต์พ่วงข้างออกตระเวนไปตามบ้านหนองกับบ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง ในเขตท้องที่ตำบลเสนางคนิคม เพื่อรับซื้อไก่พันธุ์พื้นบ้านจากชาวบ้านวันละประมาณ 50 ตัว ก่อนจะนำมาเชือดและชำแหละเป็นไก่สดเพื่อขายในตลาดเป็นตัวๆ หรือแปรรูปเป็นชิ้นส่วนเพื่อประกอบอาหารจนกลายเป็นที่มาของฉายาที่คนท้องถื่นเรียกขานเธอ ที่มีความหมายถึง การออกไล่ไก่มาฆ่า อีกทั้งยังแฝงนัยยะถึงความเป็นผู้หญิงที่ยืนหยัดแข็งและทำงานหนักอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยอีกด้วย ไม่เพียงเท่านั้น แม่คำหล้ายังพยายามส่งเสริมให้บุตรสาวคนเล็กให้ได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่ ซึ่งในขณะนี้บุตรสาวเรียนอยู่ระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่ต่างจังหวัด แม้จะทำให้ต้องมีภาระค่าใช้จ่ายที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้น แต่กว่าก็เป็นความเหนื่อยยากที่เธอมีความสุขและเต็มใจที่แบกรับไว้ ด้วยความหวังว่าเมื่อบุตรสาวมีการศึกษาที่สูงขึ้น จะทำให้มีรายได้และอาชีพที่มั่นคงในอนาคต

แม่คำหล้า จึงมีสถานะเปรียบเสมือน “คนจนล่องหน” เนื่องจากมีชีวิตอยู่แบบคนไร้ตัวตนที่รัฐไทยไม่เคยนับรวมไว้ในระบบทะเบียนราษฎร ต้องตกอยู่ในสถานะรอง (subordinated) ที่ไม่ได้รับสิทธิและสวัสดิการใดๆ จากรัฐ ซึ่งสะท้อนได้อย่างชัดเจน ผ่านสถานการณ์ความยากจนที่ครัวเรือนเผชิญอยู่ในเวลานี้ว่า “อยู่แบบอึดอยาก หมุนหน้าหลัง แต่อยู่ได้” แต่เธอยังอยากลำบากยิ่งขึ้น หากต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ดังนั้นสถานะความเป็นพลเมืองจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างยิ่งของทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อการดำรงชีพอย่างไม่อาจปฏิเสธได้

คนนี้ห้ามตาย อำนาจของความจน

“คนนี้ ห้ามตาย”

เป็นเสียงที่มักแทรกขึ้นมาเมื่อมีการสนทนาระหว่างนักวิจัยกับครัวเรือนเป้าหมายเสียงระบุงคนนั้น คนนี้ ห้ามตาย ผุดขึ้นมาเมื่อไล่เรียงไปในรายละเอียด พบว่าคนเหล่านี้คือ เสาหลักของครัวเรือน มีเด็ก คนชรา และ ผู้ป่วยติดเตียงนอกจากหาเงินเพื่อให้มีรายได้ใช้จ่ายทั้งค่าน้ำ ไฟฟ้า ค่าเดินทาง ค่าลูกหลานไปโรงเรียน ยังต้องบริหารความทุกข์ไม่ให้จมลงไปจากเส้นความยากจนของพวกเขาเอง “เส้นความยากจน” ของพวกเขาเรียบง่าย คือ ตราใบที่มีข้าวกินครบ 3 มื้อ สำหรับวันนี้และวันพรุ่งนี้ ถือว่าพออยู่ได้ แม่สมัย หญิงวัย 65 ปี ที่ดูแลสามีที่ติดเตียง และ ลูกชายที่พิการ 1 คน สรุปร ครัวเรือนนี้มีเงินใช้จ่าย 3 ส่วน คือ ส่วนแรกเบี้ยเลี้ยงคนชรา 2 คน รวมเป็นจำนวน 1,200 บาท เบี้ยสวัสดิการคนพิการ 1 คน จำนวน 800 บาท และ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ที่สามารถซื้อเป็นของ 3 คน 3 บัตรบัตรละ 200 บาท รวมเป็นจำนวน 600 บาท รวมแล้วครัวเรือนนี้ มีเงินใช้จ่ายทั้งเงินสดและของใช้ รวม เป็น 2,600 บาท แม่สมัยบอกว่า “หัวหน้า บ๊อดอยากทำอะไรที่แนะนำขอเพียงซ่อมห้องครัวให้ก็พอ” ยายสมัยพาไปดูบ้าน ซึ่งอยู่ในลำดับที่หน่วยงานที่จะเข้ามาช่วยเหลือ

หลายครัวเรือนยากที่จะหลุดพ้นความยากจน เพราะหลายครั้ง ความจนกลายเป็นอำนาจชนิดหนึ่งที่กดทับพวกเขาไว้ให้ไม่สามารถก้าวพ้นได้ เนื่องจากข้อจำกัดและขีดจำกัด ทำให้หลายครัวเรือนเกิดความไม่มั่นใจในการหาทางออกเพื่อหลุดพ้นความยากจน ได้แต่ประคับประคองเพื่อให้อยู่รอด

หากใช้สามัญสำนึกโดยทั่วๆไป อาจด่วนสรุปทันทีว่ายายสมัยซีเกียจจนแล้วยังไม่ทันสมัยอีก แต่เมื่อฟังคำตอบที่ได้จากแกคือ “2,600 บาทที่มี พออยู่ได้ ไม่มีก็หอบยืมเอา วันๆ ไม่ได้ไปไหนต้องคอยหาอาหารให้สองคนนี่ (ลูกชายและสามี) ลูกชายสุขภาพดีไม่ค่อยป่วย แต่สามีป่วยบ่อยอยู่ ซื้อยามาให้กิน” ฉะนั้น ยายสมัยเป็นหนึ่งใน**บุคคลห้ามตาย** เพราะหากเป็นอะไรไปสายพานของการพึ่งพิงจะล้มทั้งระบบแบบโดมิโน เราพบว่า ครีวเรือนลักษณะเดียวกันกับยายสมัยมีอยู่จำนวนมากไม่น้อย

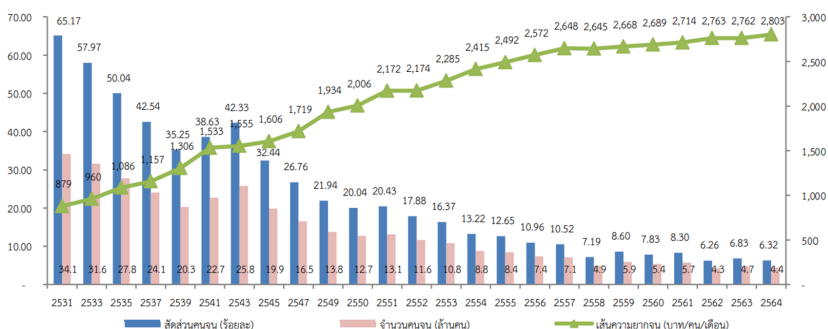
หากเราทำความเข้าใจอย่างละเอียด จะพบว่าคำพูดที่เล่นก๊วจริงอย่างคำว่า “คนนี้ห้ามตาย” ไม่ได้หมายถึงคนคนนั้น แต่สามารถมองข้ามไปถึงการมองเห็นชะตากรรมของประชาชนอีกจำนวนหนึ่งไม่น้อย ที่ถูกทิ้งให้เผชิญกับสภาวะของความทุกข์ยากลำพัง กับสวัสดิการที่น้อยนิดตรึงทุกชีวิตให้อยู่ได้ไม่ขาดฝั่งลงเสียทีเดียว

“เส้นความยากจน” ที่ครีวเรือนยากจนกำหนดเองเหลือเพียงแค่ “เส้นการยังชีพ” หลายครั้งเมื่อเราหย่อนคำถามลงไปว่า หากให้คิดถึงจำนวนเงินที่จะสามารถยังชีพได้พอดี ไม่เดือดร้อน เพียงพอ (แต่ไม่มีเงินเก็บ) จำนวนเงินที่ได้ คือ 3,000 บาท เบื้องต้นเราอาจต้องใส่ใจต่อเสียงที่ได้ยินซึ่งจะนำไปสู่การกำหนด “เส้นของคุณภาพชีวิตที่ดี” แทน “เส้นความยากจน” แล้วค่อยต่อยอดสู่การแสวงหาแนวทางหลุดพ้นจากความยากจนที่เป็นจริงได้ในอนาคต

สัดส่วนคนจน จำนวนคนจน และเส้นความยากจน ปี 2531-2564

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565)

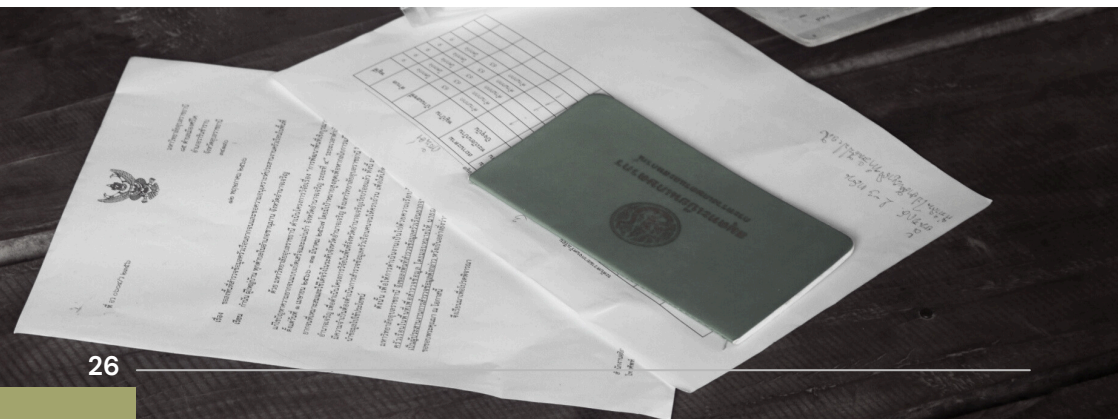
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

เครดิต ที่ไม่ได้รับ การยอมรับ

ในกลุ่มครัวเรือนยากจนที่มีรายได้น้อย แม้ไม่นอนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในยามฉุกเฉินนั้นยากลำบากกว่าคนทั่วไปหลายเท่าตัว จากการมีรายได้ที่ไม่แน่นอน รวมถึงการมีค่าใช้จ่ายสูงปรี๊ดๆ หรือท่วมท้นรายได้อีก ก็ทำให้ความเชื่อถือว่าจะสามารถชำระหนี้คืนมีตำมาจนแหล่งเงินทุนรอบตัวไม่ให้ความเชื่อถือ แม้ภาครัฐจะมีความพยายามผลักดันสถาบันการเงินในชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน สถาบันการเงินชุมชน หรือกลุ่มออมทรัพย์สัจจะ เพื่อแก้ไขการกู้ยืมเงินจากแหล่งการเงินนอกระบบที่มีดอกเบี่ยสูง คนยากไร้ก็ไม่ได้ถูกยินยอมให้เข้าร่วมด้วย แม้ครัวเรือนเหล่านี้จะยินยอมออมก่อนเพื่อจะรับสิทธิการกู้ยืมในภายหลังก็ตาม เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มมองว่า

ถึงแม้คนจนจะยอมออมก่อน แต่เมื่อคนกลุ่มนี้กู้ยืมไปทางกลุ่มออมทรัพย์จะไม่ได้เงินคืนอยู่ดี เพราะสมาชิกของกลุ่มถูกตัดตราไปแล้วว่า กลุ่มครัวเรือนยากจนเหล่านี้จะใช้หมดไปในอนาคตและความสามารถในการชำระคืนก็แทบจะไม่มี ดังนั้นเมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนขึ้น ครัวเรือนยากจนก็มักจะถูกกีดกันออกไปไม่ให้เข้าร่วมกลุ่มทั้งทางตรงและทางอ้อม

แม้ครัวเรือนจะให้การยินยอมทำตามเงื่อนไข
ขั้นพื้นฐาน เช่น การออมก่อนกู้หรือรับปาก
เป็นมั่นเหมาะในการชำระคืน แต่สมาชิก
คนอื่นในสังคมก็มองคำมั่นสัญญานี้
อย่างเคลือบแคลงสงสัย สะท้อนให้เห็นว่า
เครดิตของคนจนไม่ได้รับการยอมรับจาก
สมาชิกในสังคมเท่าไรนัก

เมื่อคนจนประสบกับปัญหาความไม่แน่นอน
ของชีวิตเกิดขึ้น จึงต้องหันไปพึ่งพา
เงินทุนกระแสบที่มีดอกเบี้ยที่สูงลิ่ว การพึ่งพา
แหล่งเงินทุนดอกเบี้ยสูงจึงยิ่งซ้ำเติม
ความยากจนหนักยิ่งขึ้น เพราะค่าใช้จ่าย
ประจำที่ปริ่ม กับรายได้ การมีภาระจ่าย
ดอกเบี้ยจำนวนสูงก็ชักพาให้รายจ่าย
ประจำรวมดอกเบี้ยท่วมกันรายได้ไปมากโข
ดังนั้นจึงทำให้ครัวเรือนยากจนหมดหนทาง
ที่จะพาตัวเองออกจากวงจรของความ
ยากไร้ได้

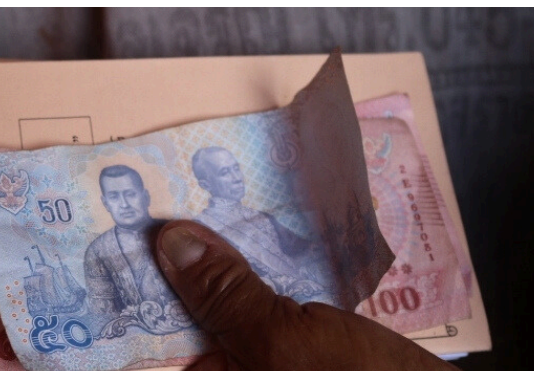
จากเครดิตที่ไม่ได้รับการยอมรับ ทำให้
ความฉุกเฉินของชีวิตบริโภคความสามารถ
ทางการเงินไปจนหมดสิ้น ไม่ต้องพูดถึง
การมีเงินเหลือเพื่อพัฒนาชีวิตตัวเองต่อเลย
เพราะแค่ความพัวพันของค่าใช้จ่ายประจำและ
วงจรหนี้สินนอกระบบก็สูบล้างงานและ
พลังเงินของคนจนไปจนหมดสิ้น

การเกิดขึ้นของ “กองทุนพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตชุมชนเมือง” ทำให้คนยากจนมี
ความหวังในชีวิตมากขึ้น ดอกเบี้ย
ร้อยละบาทต่อเดือนช่วยบรรเทาภาระ
ลงไปได้มาก กรณีศึกษาที่สำคัญ คือ
หนูนาคี ปัจจุบันมีเงินออมในกองทุน
จำนวนสองพันกว่าบาท โดยเมื่อสามารถ
กู้ยืมได้ ในเดือนแรกนางหนูได้นำเงินกู้
จากกองทุนไปลงทุนในการประกอบ
ปลาร้าสับเพื่อจำหน่าย

“กะพอมีความหวัง เฮากะได้น้อย
มาหลายหลาย แต่ใจกะอยากได้หลาย
มาหาน้อย แต่กะเอ็ดบ่ได้ เฮาสีไปกู้
ธนาคารกะบ่ได้ เพราะเฮาบ่มีหยัง
การเป็นอยู่กะดีขึ้น ตั้งแต่มีเงินออม
ยืมเงินได้ พอได้คิดต่อ ถึงหน้าถึงหลัง
พอได้ตีมันกัน แต่ก่อนคิดไปทางได้กะมีด
ไปเบิด แต่ว่าเงินเก็บกะบ่มีดอกพอได้
ใช้ไปมื่อๆ” เป็นถ้อยคำที่หนูนาคีพูดถึง
กองทุนเมื่อตนเองได้มีส่วนร่วมใน
การออมกับกองทุนฯ และนำเงินกู้ออมลงทุน
ประกอบธุรกิจเล็กๆ ของตนเอง โดย
นางหนูได้ทำปลาร้าสับเพื่อจำหน่ายใน
พื้นที่และส่งต่อให้ลูกสาวที่อยู่จังหวัด
ระยองนำไปจำหน่ายต่อ

“ตอนแรกเฮ็ดกะบ่มีคนรู้จัก แต่ตอนนี้
พอได้ไปหน้ามาหลัง พอได้มาใช้หนี้เพิ่ม
ทุกเดือน”

ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน
ทำให้ครัวเรือนยากจนสามารถพัฒนา
ตนเองไปเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กได้

เชียวชี้ว่า การเข้าถึงเงินทุนทำให้สามารถ
ซื้อจักรเย็บผ้าไปประกอบการรับเย็บผ้า
ด้วยตนเอง

หนูนาได้ทำการกู้ยืมเพื่อไปต่อยอด
ธุรกิจของตนเองและชำระคืนกองทุน
ได้เมื่อครบกำหนดระยะเวลากู้ยืม

“ตอนนี้ยืมได้ 6 เดือนแล้ว คิดร้อยละ
1 บาทต่อเดือน ในวันที่ 1 เดือน
เมษายน 2566 ส่งคืนเงินต้นและ
เงินดอกจำนวน 4,000 บาท และ
ยืมใหม่เป็นเงิน 5,300 บาท”

หนูนากล่าว

“ตั้งแต่ได้จักรมากะกล้าคิดเห็ดหยัง
หลายได้ค่า เพราะเขาได้คิดต่อว่า
เขาเย็บผ้าแล้วจะได้เงินใช้”

ปัจจุบันเชียวได้ใช้เงินกู้จากกองทุน
ไปลงทุนต่อฟุ้งข้างของรถจักรยานยนต์
เพื่อไปรับเย็บผ้าตามงานต่างๆ

เมื่อเสียงเขาได้รับการได้ยินและมีการยื่นมือ
เข้าช่วยเหลือจากสังคมแม่เพียงเล็กๆ
น้อยๆ เช่น การยินยอมให้เข้าร่วมกลุ่ม
การออมเงินหรือการเชื่อมั่นในเครดิต
ของเขา สามารถช่วยผลักดันให้ชีวิต
ของคนยากจนพัฒนาไปสู่ความเพียงพอ
หรือแม้แต่พัฒนาเป็นผู้ประกอบการราย
ย่อยได้ด้วยตนเอง

ต้องมองเห็น “คน” มองเห็น “ข้อจำกัด” มองเห็น “แนวทาง”

คนจนส่วนหนึ่งไม่สามารถ เข้าถึงบริการหรือสวัสดิการของรัฐ

ชาตวิวัฒน์ ร่วมสุข สะท้อนว่า ที่ผ่านมามีคนจนเข้าถึงกองทุนสวัสดิการต่างๆ ค่อนข้างน้อย เนื่องจากไม่มี “เครดิต” เพราะคนจนจริงๆ จะหากินแต่ละวัน ยังกายากลำบาก

ในระดับชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นต้องเสริมให้คนจนหลุดออกจากความจน รวมถึงมี “คนทำงาน” หรือ “หน่วยงาน” ที่ทำงานกับคนจนโดยเฉพาะ มีความเป็นอิสระในการทำงาน เพราะความยากจนและคนจนผูกโยงกับเงื่อนไขหลากหลายกว่าคนทั่วไป จึงต้องอาศัยทีมที่มีความอิสระ และความรู้ทางวิชาการ ประสบการณ์ของหน่วยงานต่างๆ มาช่วย เช่น การประสานความร่วมมือกันระหว่าง รัฐ ประชาสังคม วิชาการ ชุมชน และคนจน โดยให้คนจนได้ออกแบบการหลุดพ้นความยากจนของตนเองผ่านพลังของความร่วมมือภายนอก และใช้ทุนทางสังคมเป็นส่วนช่วย

การแก้ไขปัญหาความยากจนต้องการคนจริงใจในการออกแบบการแก้ไขคนจน เนื่องจากการทำงานผ่านกลไกของรัฐค่อนข้างมีข้อจำกัด จึงต้องหาคนจริงใจที่มีความสามารถ และเป็นหน่วยงานที่คล่องตัวเข้ามาจุดประกายและนำเสนอรูปแบบของการแก้ไขปัญหา สนับสนุน และผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาเชิงระบบ

แม่บุญ หลงวัย 77 ปี ซึ่งเป็นผู้ป่วย
แขนขาอ่อนแรงมาเป็นเวลากว่า 3 ปี
ซึ่งต้องเลี้ยวหลานสาว ซึ่งลูกสาว
ฝากไว้ให้เลี้ยง แม่บุญเล่าให้ฟังว่า
ในปัจจุบันชีวิตอยู่ไปวันๆ ด้วยเงิน
เบี้ยคนชรารายเดือน และการหารายได้
จากการที่ลูกหาอาหารตามธรรมชาติ
เช่น หน่อไม้ ภูเขา จิ้งโกร่ง ไปขายบ้าง

ปีนี้ (2566) แม่บุญมีโอกาสดำ
ลงทะเบียนบัตรสวัสดิการ แต่ทว่า
กลับลงทะเบียนไม่ผ่าน เพราะบัญชี
ธนาคารที่ตนเองผูกไว้ไม่มีกรมศุลกากร
แต่ตนเองก็ไม่สามารถไปธนาคารได้
เนื่องจากเดิมอาศัยเพื่อนบ้านจ้างเขา
ขับรถพาไปในทุกปี แต่เพื่อนบ้าน
ได้เสียชีวิตลง ทำให้แม่บุญไม่สามารถ
พึ่งพาใครได้ แม้แต่ลูกในครอบครัว
ซึ่งก็ไม่ได้ใส่ใจมากนัก อีกทั้งความ
สัมพันธ์ระหว่างกันก็ไม่ได้แนบแน่น
ทำให้แม่บุญรู้สึกว่ “ไม่ทำก็ได้
อยู่แบบนี้แหละ ไม่รู้จะอย่างไร”
ด้วยความหมดหนทาง

ทีมวิจัยมีโอกาสพาแม่บุญไปธนาคาร
พบว่า แคการลงทะเบียนยืนยันตัวตน
ก็เป็นความยุ่งยากสำหรับแม่บุญ
เพราะธนาคารต้องเดินขึ้นบันไดสูง
ไม่เหมาะกับผู้ป่วย ทั้งกังวลว่าจะล้ม
และทั้งกังวลว่าจะทำให้ป่วยกว่าเดิม
ทั้งที่ยืนยันตัวตนเพียงแคถือ
อุปกรณ์ถ่ายภาพเท่านั้น

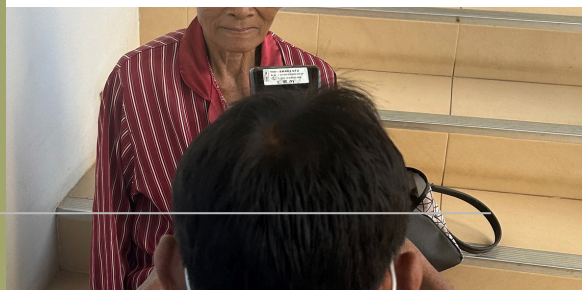
การยืนยันตัวตนของคนจน
ช่างยากลำบากจนเขาคิดท้อ
มากกว่าที่เราจะเข้าใจได้.....

การมอบภาระอาจไม่เป็นจริง

การแลกเปลี่ยนพูดคุยเกี่ยวกับประสบการณ์
การทำงานของขบวนองค์กรชุมชน
สะท้อนว่า “การส่งตรงการทำงาน
ความยากจนถึงทำน/ผู้ใหญ่บ้าน
อาจได้มาซึ่งข้อมูลที่ไม่จริง ไม่ตรงไปตรงมา
หรือไม่มีความรู้ความเข้าใจ และไม่มีเวลามากนัก”

ที่ผ่านมา มาในชุมชนพบว่ากระบวนการทำงาน
ข้อมูลยังเป็นแบบเก่าๆ คือ ยึดใช้ข้อมูลเก่าที่
รู้อยู่แล้วมาตอบให้แล้วเสร็จในกระบวนการ
สอบถาม หรือบางครั้งก็นั่งมโนภาพ
เอาเอง ทำให้ข้อมูลที่ได้มาไม่ใช่ข้อมูลที่พา
การทำงาน/การแก้ไขเข้าไปถึงคนยากจน
จริงๆ

ดังนั้น กระบวนการทำงานต่อไปนี้จะต้อง
มีการออกแบบร่วมกัน ไม่ใช่โยนเอกสาร
แบบฟอร์มต่างๆ ให้ทำน/ผู้ใหญ่บ้าน
กรอกส่งอย่างเดียว เพราะการทำงาน
2-3 ปี ที่ผ่านมาเห็นว่า สังคมของคนจน
ต้องช่วยกันแก้ไข ตอนนี้คนจนเสมือน
อยู่กลางโคลนตม คือ ขาดหลักปักให้ยึดกลาง
โคลนตม จะต้องร่วมมือกันเป็นหลัก
ให้คนจนได้เกาะพุง ที่ผ่านมารู้ว่าใครจน
รู้สาเหตุของความจน แล้วร่วมกันก่อรูป
การทำงานและมีแกนนำรับผิดชอบ
ระดับชุมชน ลักษณะนี้ถือเป็นหลักหนึ่ง
ที่ปักให้คนจนยึดเกาะ แต่จะแก้ไขได้ จะต้อง
มีหลักที่มั่นคงอื่นๆ ร่วมกัน

เมื่อความคิดความอ่านตัวเอง แคบ ไม่สามารถฟังตัวเองได้ จึงฝากความหวังไว้กับคนอื่น

การทำงานที่ผ่านมามีให้เห็นว่าการแก้ไขต้องใช้การทำงานเป็นระบบมากขึ้นใช้เวลา เมื่อสถานการณ์ไม่เอื้อให้เกิดการแก้ไขแบบบูรณาการที่ทุกภาคส่วนทำร่วมกัน ปัญหานี้จึงยังคงอยู่ ทั้งผู้นำระดับชุมชนต้องลุกขึ้นมาทำงานกับพี่น้องที่ทำงานเรื่องความยากจนเพิ่มขึ้นการทำงานจึงต้องมีคนมาออกแบบให้เกิดการเข้าถึงคนจน “ช่วยเหลือเป็นโครงการมันสิ้น อาจไม่ประสบผลสำเร็จจึงต้องใช้เวลา トラบใดที่การทำงานเรื่องความยากจนยังเป็นการทำงานแบบ แสงวูบวาบประเดี้ยวเดียวก็อาจหาย” ดังนั้น การแก้ไขควรมีระบบรัฐที่ออกมาคิดร่วมกัน/บูรณาการกัน ทั้งพลังทางวิชาการมีความจำเป็นที่จะช่วยชี้แนะ สิ่งสำคัญที่สุด คือ คนจนเองต้องไม่ใช่การรอรับความช่วยเหลืออย่างเดียว

คนจนต้องออกมา เปล่งเสียงของตนเอง

คนจนต้องออกมาเปล่งเสียงของตนเองให้คนนอกมาหนุนเสริมอย่างเป็นระบบ ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาพอสมควร กล่าวคือระบบ หมายถึง การดำเนินการที่มีองค์ประกอบ ได้แก่ ข้อมูลว่าด้วยการเป็นคนจนต้องเป็นกระบวนการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย/สาเหตุมาจากอะไรบ้าง เพราะข้อมูลสำคัญมากแต่ที่ผ่านมามีการจัดระบบ เหมารวมกระบวนการเข้าถึงกลุ่มคนเหล่านี้จะทำให้เห็นประเภทของความยากจน มีการบูรณาการกันหลายภาคที่ช่วยเหลือระบบรัฐ นโยบายหรือกฎหมายที่ต้องอาศัยหลายภาคที่หนุนเสริมแก้ไขช่วยพี่น้อง บกบาทของหน่วยงานและงบประมาณจะต้องทำระบบร่วมกัน และฝ่ายวิชาการจะต้องออกแบบระบบแก้ไขปัญหา “สถานการณ์ตอนนี้อาจจะหายจน แต่ก็ไม่ได้หายจน” ต้องมีคนรับผิดชอบที่ดูแลเรื่องนี้ มาตรการการแก้ไขจะต้องไม่ถูกเจียบหายไป ต้องมีคนตรวจสอบสถานการณ์ เผาดูการเคลื่อนไหว การแก้ไขปัญหามีเป็นระยะไปจนกว่าจะมั่นใจว่าคนจนหลุดพ้นความยากจน

การทำงานของขบวนองค์กรชุมชนไม่ได้มองเรื่องคนจนในมิติเดียว ขบวนองค์กรชุมชนอยากเห็นคุณภาพชีวิตของพี่น้องทั้งอำนาจเจริญดีขึ้น สิ่งที่มาวิทยาลัยอุบลราชธานีทำให้เห็นชัดคือ “ตัวเลขและกลุ่มเป้าหมาย” ที่นำไปสู่การสนับสนุนโครงการต่างๆ เช่น บ้านพอเพียง อาจจะเป็นการช่วยเหลือเชิงสงเคราะห์ แต่การมีข้อมูลและได้นำมาใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ถือเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นข้อมูลเชิงปริมาณ กับกลุ่มเป้าหมาย และได้เห็นวิธีการทำงานที่ใช้พลังทางวิชาการยกระดับ การทำงานประเด็นความยากจน

นอกจากเชิงสงเคราะห์ต้องเห็นการพัฒนาไปพร้อมด้วย “ชี้เป้าชัดและทำให้ได้” คาดหวังสำคัญที่สุดคือ “จะอย่างไรที่คนทุกขียาก มีโอกาสในการพัฒนาและการปรับเปลี่ยนคุณภาพชีวิตตัวเอง อยู่ได้อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรี” เมื่อได้รับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และต่างๆ แล้วต้องเห็นการเข้าถึงหน่วยบริการของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อ อย่างไม่รู้ดี การปฏิบัติการที่ผ่านมามหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่พยายามเชื่อมต่อข้อมูลของแต่ละส่วนและมีปลายทาง คือ “การเห็นคนจนหมดไปจากแผ่นดิน” เพราะคนจนไม่ใช่แค่ตัวเลขแต่ข้อมูล ของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีทำได้ให้หน่วยงานต่างๆ พังระวังมากขึ้น ต่อ กระบวนการทำงานที่ไม่ได้คิดเอาเองแต่เป็นข้อมูลที่มาจาก “การประชาคม”

วิรัตน์ สุขกุล (2566)

ประธานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ

“จะอย่างไร
ที่คนทุกขียากมีโอกา
สในการพัฒนา
และการปรับเปลี่ยน
คุณภาพชีวิตตัวเอง
อยู่ได้อย่างมีเกียรติ
มีศักดิ์ศรี”

อาสาแท็กจน พลังอำนาจ ของเพื่อนมนุษย์

“อาสาสมัครชุมชน”เป็นหนึ่ง
ในโลกในการแก้ไขปัญห
ความยากจนที่สำคัญยิ่ง

หมวดหลายใบของอาสาสมัครชุมชน

จากการทำงานร่วมกับอาสาสมัครชุมชน พบว่า อาสาสมัครชุมชนเป็นบุคคล
ที่ทำงานร่วมกับชุมชนอยู่แล้ว ซึ่งอาสาสมัคร 1 คน เป็นทั้ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
ประธานอสม. อสม. ฯ ฐานข้อมูลของโครงการวิจัยฯ เป็นอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้อาสา
สมัครทำงานได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น เพราะฐานข้อมูลของโครงการวิจัยนั้นมีข้อมูลที่มี
ความน่าเชื่อถือ ลงมือเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามร่วมกับชุมชนจริง ตรวจสอบ
ข้อมูลผ่านผู้นำชุมชนและอาสาสมัครชุมชน การช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย จึงเป็น
เรื่องที่ง่ายมากขึ้น เพราะเมื่อมีโครงการพัฒนาอื่นๆ ที่มุ่งเป้าช่วยเหลือครัวเรือน
ยากจนหรือกลุ่มเปราะบาง เข้ามาในชุมชน กลุ่มครัวเรือนยากจนที่มีรายชื่อจาก
โครงการวิจัยจะได้รับการพิจารณา หรือ ได้รับการช่วยเหลือเป็นลำดับแรก
ตัวอย่างเช่น โครงการบ้านพอเพียง ของ พอช. ดำเนินการโดยสภาองค์กรชุมชน
ตำบลต่างๆ อาสาสมัครชุมชน ก็สามารถส่งข้อมูลเพื่อขอรับการช่วยเหลือตามเงื่อนไขได้
และอาจจะได้รับการช่วยเหลือเป็นลำดับแรก เพราะเป็นกลุ่มที่มีความต้องการ
ความช่วยเหลือมากที่สุดในชุมชน

ถ้าไม่ลงไปพื้นที่ก็ไม่เห็นความเป็นจริง รู้ว่ามีคนจน แต่ไม่รู้ว่าความยากจนจริงๆ เป็นอย่างไร

การช่วยเหลือผู้คนในชุมชนถือเป็นเรื่องปกติของแม่บัวที่ทำอยู่เป็นประจำ แม่บัวกล่าวว่าการเข้ามาทำงานกับโครงการวิจัยนั้นได้ช่วยเติมเต็มการช่วยเหลือคนในชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะแต่ก่อนสิ่งที่ทำได้มากที่สุดคือการเยี่ยมยามตามข่าว “แต่ก่อนเขามีใจในการช่วย มีแต่แวง ตั้งแต่ทำงานกับโครงการวิจัยๆ เขามีแนวไปให้เขาเห็ด” ซึ่งแน่นอนว่าสิ่งที่แม่บัวสะท้อนกลับมานั้นบ่งบอกได้ว่า การสร้างองค์ความรู้ให้กับอาสาสมัครชุมชนให้รู้จักช่องทางการส่งต่อความต้องการและการขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ นั้นเป็นเรื่องที่สำคัญ รวมทั้งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่างๆ อาสาสมัครชุมชนเป็นผู้ใกล้ชิดกับชุมชนอยู่แล้ว ซึ่งรู้อยู่แล้วว่าในชุมชนของตนเองมีปัญหาอะไร ข้อจำกัดของคนในชุมชน การหลุดพ้นจากความยากจนมีอะไรบ้าง ซึ่งจากการทำงานกับอาสาสมัครชุมชนนั้นพบว่า อาสาสมัครคนหนึ่งคนนั้นทำหน้าที่มากกว่า 1 อย่างในชุมชน

“ตั้งแต่ทำงานภาคประชาชนมาเห็นว่าการทำงานป็นี่มีความคึกคักและสนุกสนานกว่าที่ผ่านมา การทำงานกับคนจนเกิดขึ้นมานาน แต่ดูเหมือนว่ายังไม่ถูกจุดมากนัก เพราะที่ผ่านมามีข้อมูลชัดเจน มีแต่คิดไปเองว่าทำอย่างนั้น อย่างนี้ จะแก้จนได้ กระทั่ง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ลงมาพื้นที่ พบว่า เป้าหมายใหญ่ของจังหวัดอำนาจเจริญคือ “ความอยู่ดีมีสุข” และ “เมืองธรรมเกษตร” แต่บางครั้งการทำงานของเรเหมือนการทำงานแบบ “ตามอดคลำช้าง” คือ คนหนึ่งคลำหาง คนหนึ่งคลำหัว แต่ละคนคลำไม่ตรงกันและเข้าใจไม่ตรงกัน การทำงานทำให้เรามีเครือข่ายเป็นกำลังพล และมีฐานที่มั่นการทำงาน และเห็นว่าพลังชุมชนคือภาพการทำงานขับเคลื่อนโดยใช้ฐานรากและทำงานเชิงพื้นที่กับพี่น้อง”

วานิชย์ บุตรี (2565)
ประธานสภาองค์กรชุมชน
อำเภอเสนางคณิคม

“ที่ผ่านมาเราได้ทำอะไรมาเยอะ เครือข่ายได้มีส่วนร่วมกัน
การขับเคลื่อนของเราด้วยกันทำมาตลอดสม่ำเสมอ
ต่อไปการขับเคลื่อนจะมีคนที่เข้ามาช่วยพวกเรามากขึ้น
เราจะทำงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกัน
รวมถึงการสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ
เพื่อสุขภาพ จังหวัดอำนาจเจริญ”

นพ.ปฐมพงศ์ ปรุโปร่ง
นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ

เวทีสมัชชาประชาชนคนจังหวัดอำนาจเจริญ
27 กันยายน 2566

ท้าให้พันข้อจำกัด ปลดล็อคการทำงานแบบไซโล มีความยืดหยุ่น และบูรณาการความร่วมมือ สู่ความยั่งยืนบนข้อมูลที่เป็นจริง

เอกสารอ้างอิง

1. กนกวรรณ มะโนรมย์ และคณะ. (2565). **ความจน ความหมายและปฏิบัติการ กรณีศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ**. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
2. กองบรรณาธิการ The Active. (2564, 21 มีนาคม). เสียงเจ็บของคนจน เมือง | สมชาย ปรัชาศิลปกุล. The Active. <https://theactive.net/read/poverty-series-somchai-interview/>
3. เบเนอริจี และเอสแตร์ ดูโพล. (ฉันทวิชญ์ ตันทสิกรี, แปล.) (2021). **เศรษฐศาสตร์ความจน : ปฏิวัติความคิดเกี่ยวกับวิธีพิชิตความยากจนโลก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ซอลท์ พับลิชชิ่ง.
4. วรินทร์ จันทสาร. (2565, 3 มีนาคม). “ฟังเสียงคนจน” จาก จังหวัด อุบลราชธานี. **ThaiPBS**. <https://thecitizen.plus/node/53309>
5. สันติ เล็กสกุล. (2561). **ผู้ไร้เสียง คำยืนยันของ คายตรี จักรวรรดิ สปีวาก**. กรุงเทพฯ: Illuminations Editions.
6. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). **รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ประจำปี 2564**. https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13081
7. Narayan, D. (1997). **Voices of the poor: Poverty and social capital in Tanzania**. Washington, D.C.: The World Bank.

คณะผู้จัดทำ

บรรณาธิการ

ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ
พงษ์เทพ บุญกล้า
ธวัช มณีพ่อง

กองบรรณาธิการ

พลวิเชียร ภูทองไชย
ปาริชาติ ภิญโญศรี
ฐิติ ราศีกุล
นันทกพงษ์ บุญป่อง
พัชรिता ปรีเปรม
ณรงค์ สารสินธ์
อารีรัตน์ คำภิมูล
ชุตินันท์ พันหมุด
สุธีพร โคตรหา
กัญญณัช ฤศผลการณ์

ที่ปรึกษา

กนกวรรณ มะโนรมย์

หนังสือเล่มนี้เป็นเสมือนการนำ

หมายเหตุความจน

ที่มีได้ถูกเผยอย่างชัดเจนในงานวิจัย แต่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นรากฐาน ในการทำความเข้าใจปัญหาความยากจน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหานั้นตรงจุด มากขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่าง ยั่งยืนที่แท้จริง

Voices of the Poor

เสียง คน อำนาจ

Voices of the Poor

เสียง คน อำนาจ

เราหวังว่า
นี่จะเป็นเสียง
ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

